

פרשת יתרו התשפ"ד

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

Learning today is sponsored for the
רפואה שלמה
of
יואב בן שרה

1. שמות פרק יח (פרשת יתרו)

(א) וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כפי הוציא ה' את ישראל ממצרים: (ב) ויִלָּח יתרו חתן משה את-צפורה אשת משה אחר שלוחיה: (ג) ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם פי אמר גר היתי בארץ נכריה: (ד) ושם האחד אליעזר כיי-אלהי אבלי בעזרי ויצלני מתרב פרעה: (ה) ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל-משה אל-המדבר אשר-הוא חגה שם הר האלהים: (ו) ויאמר אל-משה אני חתנך יתרו בן אליה ואשתך ושני בניה עמה: (ז) ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישקלו וישאלו איש-לרעהו לשלום ויבאו האלה: (ח) ויספר משה לחתנו את כל-אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודת ישראל את כל-התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה': (ט) וינסד יתרו על כל-הטובה אשר-עשה ה' לישראל אשר הצילו מיד מצרים: (י) ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את-העם מתחת יד-מצרים: (יא) עתה ידעתי כפי-גדול ה' מפליה-אלהים כי בדבר אשר זדו עליהם: (יב) ויִלָּח יתרו חתן משה עלה וזבחים לאלהים ויבא אהרן וכלו זקני ישראל לאכל-לחם עם-חתן משה לפני האלהים:

2. רבינו מיוחס שמות פרק יח פסוק יב (פרשת יתרו)

עלה וזבחים לאלהים. קרבנות לשם שמים. לאכל לחם. לאכל הזבחים שהקריב.

3. רמב"ן שמות פרק יח פסוק יב (פרשת יתרו)

ויקח יתרו חתן משה עולה וזבחים לאלהים - היה כל זה טרם בואם אל הר סיני. גם יתכן לפרש שסידר הכתוב כל ענין יתרו, אבל היה זה אחר שעמד עמהם ימים רבים, ונתגייר במילה וטבילה והרצאת דמים כמשפט. ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם. עמו ביום חתונתו כי חתן דמים הוא:

4. ספורנו שמות פרק יח פסוק יב (פרשת יתרו)

עולה וזבחים לאלהים. לאות קבלת עול מלכותו, כענין נעמן באמרו כי לא יעשה עוד עבדך עולה ומנחה לאלהים אחרים כי אם לה' (מ"ב ה, יז): לאכל לחם עם חותן משה. לשמוח עמו על שנכנס תחת כנפי שכינה, כענין ישמח ישראל בעושי (תהלים קמט, ב): לפני האלהים. לפני המזבח אשר עליו הקריבו אותם הזבחים, אם שהיה אותו המזבח שבנה משה באבדן עמלק אם שהיה זולתו ולא נזכר בנינו. והיתה אכילתם הזבחים לפני המזבח, כענין הנאכלים לפני מן הקלעים:

5. שמות פרק יז (פרשת בשלח)

(ה) ויאמר ה' אל-משה עבר לפני העם וקח אתה מזקני ישראל ומטף אשר הכית בו את-היאר קח בידך והלכת: (ו) הנני עמד לפניך שם | עלי-הצור בחרב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם ויעש כן משה לעיני זקני ישראל... (טו) ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה' נסי: (טז) ויאמר כפי-זל על-פס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר: פ

6. אבן עזרא הפירוש הארוך שמות פרק יח פסוק יב (פרשת יתרו)

ויקח עולה וזבחים הם השלמים. וטעם לאלהים, כי עתה יחל להיות לו השם הנכבד לאלהים.

7. מושב זקנים שמות פרק יח פסוק יב (פרשת יתרו)

לאכול לחם כלומר לחם ממש, כי המן לא היה יורד רק לישראל, ויתרו היה זר אצלם, ...

8. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף קי עמוד א

תניא, אמר רבי שמעון בן עזאי: בוא וראה מה כתיב בפרשת קרבנות, שלא נאמר בהן לא אל ולא אלהים אלא ה', שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק;

9. רש"י מסכת מנחות דף קי עמוד א ד"ה לבעל הדין

לבעל הדין - לאומרים רשויות הרבה הן והדבר מוכיח שזה ששמו כך ציום להקריב לו מנחה [וזה] ששמו כך ציום להקריב לו פרים וזה אילים לכך נאמר בכלם ריח ניחוח לה'.

10. רבינו בחיי שמות פרק יח פסוק יב (פרשת יתרו)

ויקח יתרו חותן משה עולה וזבחים לאלהים. לא מצינו בכל הקרבנות שם אלהים אלא השם המיוחד, אבל יתרו לא ידע ה' עדיין והקריב לאלהים, וזהו שאמר במשה, "את כל אשר עשה ה' לפרעה", וביתרו הזכיר "את כל אשר עשה אלהים למשה":

11. כלי יקר שמות פרק יח פסוק יב (פרשת יתרו)

ויקח יתרו חותן משה עולה וזבחים לאלהים. תמהו כל המפרשים על שבכל הקרבנות לא נזכר לא אל ולא אלהים כי אם השם המיוחד וכאן הזכיר לאלהים. ואומר אני ליישב זה על דרך שכתבנו למעלה שכל הטובות אשר עשה ה' למשה ולישראל היו בשם אלהים כי הצדיקים מהפכים דין לרחמים, וכל הרעות אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים היו בשם המיוחד כי הרשעים מהפכים רחמים לדין, על כן זבח יתרו לאלהים על כל הטובה והיה שמח וטוב לב ונתן הודיה לשמו יתברך על כל הטובות אשר היטיב עמהם, אבל לא שמח על מפתן של מצרים שנעשו בשם המיוחד על כן לא זבח לשם המיוחד כי בזה הראה מחשבתו שהיה מיצר על אבדן של מצרים, ולכך נקט דוקא לשון ויחד שיש במשמעותו לשון שמחה ולשון חידודין כי על הטובות של ישראל שמח ועל אבדן של מצרים נעשה בשרו חידודין:

12. רמב"ן שמות פרק יח פסוק יג (פרשת יתרו)

ויהי ממחרת - ממחרת היום שעשו זה שנזכר ישב משה לשפוט את העם. ואמרו במכילתא (כאן) ממחרת יום הכפורים. ואין דעתם לומר שיהיה ממחרת רמז ליום הכפורים, כי יום הכפורים לא נזכר בכתוב שיאמר עליו ממחרת. וגם כן אין הכונה שיהיה ממחרתו ממש, כי לא אכלו ביום הכפורים, אם היה להם יום הכפורים בשנה ראשונה קודם שנצטוו בו. ועוד, כי בו ביום הכפורים נתנו לוחות אחרונות וממחרתו ירד משה ודבר עם בני ישראל ויצום את כל אשר דבר השם אתו בהר סיני (להלן לד לב), ואיננו יום המשפט שיעמוד העם עליו מן הבקר עד ערב. וגם כן אי אפשר שיהיה בשנה שניה ביום הכפורים, כי בנסוע הדגלים אמר כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך (במדבר י ל). אבל הכוונה לברייתא הזו לומר שהיה זה אחר יום הכפורים, כי אין להם יום פנוי למשפט מיום בואם להר סיני עד אחר יום הכפורים של שנה ראשונה הזאת: ואמר עולה וזבחים לאלהים, בעבור שיתרו עדיין לא ידע ה', כי משה אמר אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים וגו' ויצילם ה' (לעיל פסוק ח), אבל יתרו הקריב לאלהים. וככה לא ימצא בכל הקרבנות שבתורת כהנים, כאשר אפרש בע"ה (ויקרא א ט). וכן כי יבא אלי העם לדרוש אלהים, והודעתי את חקי האלהים (להלן פסוק טו - טז), דברי משה לחמיו. ויתכן שאמר לו כן בעבור כי המשפט לאלהים הוא (דברים א יז), כמו שמזכירין רבותינו תמיד אלהים זו מדת הדין (בר"ר עג ג):

13. שמות פרק יח (פרשת יתרו)

(יג) ויהי מִמָּחֳרָת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשַׁפֵּט אֶת-הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל-מִשֶּׁה מִן-הַבֶּקֶר עַד-הָעֶרֶב: (יד) וַיֵּרָא חֲתָן מֹשֶ�ה אֶת כָּל-אֲשֶׁר-הָיָה עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מִה-הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יּוֹשֵׁב לְבַדָּךָ וְכָל-הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן-בֶּקֶר עַד-עֶרֶב: (טו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחַתָּנוּ פִּי-יָבֵא אֵלַי הָעָם לְדַרֵּשׁ אֱלֹהִים: (טז) כִּי-יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֵתִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת-חֲקֵי הָאֱלֹהִים וְאֶת-תּוֹרָתוֹ: (יז) וַיֹּאמֶר חֲתָן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא-טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה: (יח) נָכַל תִּבְלֵ גַם-אַתָּה גַם-הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ פִּי-כִבֵּד מִמֶּךָ הַדָּבָר לֹא-תוֹכַל עֲשֹׂהוּ לְבַדָּךָ: (יט) עֲתָה שָׁמַע בְּקוֹלִי אִיעֲצָךְ וִיהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הִנֵּה אַתָּה לָעָם מִן-הָאֱלֹהִים וְהִבַּאתְ אֶת-הַדָּבָרִים אֲלֵי-הָאֱלֹהִים: (כ) וְהוֹדַעְתָּה אֶתְהֶם אֶת-חֲקֵיהֶם וְאֶת-הַתּוֹרָת

והודעת להם את-הדרך ילכו בה ואת- המעשה אשר יעשו: (כא) ואתה תחזה מכל-העם אנשי-חיל יראי אלהים אנשי אמת שבאי בצע ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות: (כב) ושפטו את-העם בכל-עת והיה כל-הדבר הגדל יביאו אליה וכל-הדבר הקטן ישפוטו הם והקל מעליה ונשא אתה: (כג) אם את-הדבר הזה מעשה וצוה אלהים ויכלת עמד וגם כל-העם הזה על-מקמו יבא בשלום: (כד) וישמע משה לקול חתנו ויעש כל אשר אמר: (כה) ויבחר משה אנשי-חיל מכל-ישראל ויתן אתם ראשים על-העם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות: (כו) ושפטו את-העם בכל-עת את-הדבר הקשה וביאו אל-משה וכל-הדבר הקטן ישפוטו הם: (כז) וישלח משה את-חתנו ויגיד לו אל-ארצו: פ

14. רש"י שמות פרק יח פסוק יג (פרשת יתרו)

ויהי ממחרת - מוצאי יום הכיפורים היה, כך שנינו בספרי, ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכיפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר (פסוק טז) והודעתי את חקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכיפורים לא ישב משה לשפוט את העם, שהרי בשבעה עשר בתמוז ירד ושבר את הלוחות, ולמחר עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ביום הכיפורים. ואין פרשה זו כתובה כסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שניה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שניה, שהרי נאמר כאן (פסוק כז) וישלח משה את חותנו ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה (במדבר י כט) נוסעים אנחנו אל המקום וגו', (שם לא) אל נא תעזוב אותנו, ואם זו קודם מתן תורה, מששלחו והלך היכן מצינו שחזר ואם תאמר שם לא נאמר יתרו אלא חובב, ובנו של יתרו היה, הוא חובב הוא יתרו, שהרי כתיב (שופטים ד יא) מבני חובב חותן משה:

15. ויקרא פרק טז פסוק ל (פרשת אחרי מות)

(ל) פייביום הגה יכפר עליכם לטהר אתכם מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו:

16. משנה מסכת יומא פרק ח:ט

... עברות שבין אדם למקום, יום הכיפורים מכפר. עברות שבין אדם לחברו, אין יום הכיפורים מכפר, עד שירצה את חברו. את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה, (ויקרא טז) מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, עברות שבין אדם למקום, יום הכיפורים מכפר. עברות שבין אדם לחברו, אין יום הכיפורים מכפר, עד שירצה את חברו. (ע' שולחן ערוך אורח חיים הלכות ערב יום הכיפורים סימן תרו - סעיף א)

17. שמות פרק יט פסוק א - ב (פרשת יתרו)

(א) בחדש השלישי לצאת בני-ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני: (ב) ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחון-שם ישראל לגד הקר:

18. רש"י שמות פרק יט פסוק ב (פרשת יתרו)

ויחון שם ישראל - כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומת ובמחלוקת:

19. שמות פרק טו פסוק כה - כו (פרשת בשלח)

(כה) ויצעק אלה' ויורהו ה' עץ וישלח אל-המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו: (כו) ויאמר אם-שמוע תשמע לקולו ה' אלהיך והישמר בעיניו מעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל-חקיו כל-המחלה אשר-שמתי במצרים לא-אשים עליה כי אני ה' רפאך:

20. מדרש הגדול שמות פרק טו פסוק כה (פרשת בשלח)

שם שם לו חק ומשפט, חק זו שבת ומשפט זה כבוד אב ואם כך דברי ר' יהושע. ר' אלעזר המודעי אומר חק אלו העריות שנאמר ושמרתם את משמרתי לבלתי עשות מחקות התועבות (ויקרא יח. ל). משפט אלו דיני אונסין ודיני חבילות ודיני קנסות. ר' שמעון בן יוחאי אומר מפני מה קדמו דינין לכל המצות, שכשהדין בין אדם לחבירו תחרות ביניהן נפסק הדין נעשה שלום ביניהם. וכן יתרו אומר למשה אם את הדבר הזה תעשה וצוה אלהים ויכלת עמוד וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום (שמות יח. כג).

21. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק א הלכה א

מצות עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך שנאמר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, שופטים אלו הדיינים הקבועין בבית דין ובעלי דינין באים לפניהם, שוטרים אלו בעלי מקל ורצועה והם עומדים לפני הדיינים המסבבין בשווקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים והמדות ולהכות כל מעוות וכל מעשיהם ע"פ הדיינים וכל שיראו בו ערות דבר מביאין אותו לבית דין ודינין אותו כפי רשעו.

22. רמב"ם הלכות מלכים פרק ט

הלכה א - על ששה דברים נצטווה אדם הראשון: על ע"ז, ועל ברכת השם, ועל שפיכות דמים, ועל גילוי עריות, ועל הגזל, ועל הדיינים, אף על פי שכולן הן קבלה בידינו ממשנה רבינו, והדעת נוטה להן, מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטווה, הוסיף לנח אבר מן החי שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו, נמצאו שבע מצות, וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם, בא אברהם ונצטווה יתר על אלו במילה, והוא התפלל שחרית, ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום, ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית, ובמצרים נצטווה עמרם במצות יתירות, עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו.

הלכה יד - וכיצד מצווין הן על הדיינים, חייבין להושיב דיינין ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצות אלו, ולהזהיר את העם, ובן נח שעבר על אחת משבע מצות אלו יהרג בסייף, ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו, ובן נח נהרג בעד אחד ובדיין אחד בלא התראה ועל פי קרובין אבל לא בעדות אשה ולא תדון אשה להם.

23. רש"י שמות פרק יח פסוק ט (פרשת יתרו)

ויחד יתרו - וישמח יתרו, זהו פשוטו ומדרשו נעשה בשרו חדודין חדודין,³ מיצר על איבוד מצרים, היינו דאמרי אינשי גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה:

על כל הטובה - טובת המן והבאר והתורה. ועל כולן אשר הצילו מיד מצרים,⁴ עד עכשיו לא היה עבד יכול לברוח ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יצאו ששים רבוא:

24. רש"י שמות פרק טו פסוק כה (פרשת בשלח)

שם שם לו - במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת ופרה אדומה⁵ ודיינין:

25. רש"י שמות פרק כד (פרשת משפטים)

פסוק ג - ואת כל המשפטים - שבע מצות שנצטוו בני נח. ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה ודיינין שניתנו להם במרה: **פסוק ד** - ויכתב משה - מבראשית ועד מתן תורה, וכתב מצות שנצטוו במרה:

פסוק ז - ספר הברית - מבראשית ועד מתן תורה⁶ ומצות שנצטוו במרה:

26. מהרש"א [חדושי אגדות] מסכת זבחים דף קטז עמוד א

וישמע יתרו וגו' מה שמועה שמע כו'. . . . וגבי ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה וגו' שכתב רש"י דהיינו טובת המן והתורה עכ"ל י"ל דאף למ"ד יתרו קודם מתן תורה בא פירש כן ומשום דפשטיה דקרא כל הטובה כולל גם התורה ואף על גב דלא ניתנה התורה בכלל קצת ממנה ניתנה קודם שבא יתרו כדאמרינן שבת ודיינין וכבוד אב ואם ופרה אדומה במרה נצטוו וגבי וישמע יתרו אי אפשר לפירש ששמע ובה על המצות שתנו במרה דלא יפול מלת שמיעה בהם אלא בנתינת התורה בכלל בסיני כדקאמר שהיה שם קולו הולך מסוף העולם ועד סופו כו' ובזה יבואו כל דברי רש"י שבפ"א החומש כהוגן בלי שום גמגום לפי סוגיא דשמעתין ואין צורך לכל האריכות שהאריכו בזה המפרשים לפירש"י בדברים הרחוקים מסוגיא דשמעתין ואין להאריך:

27. דעת זקנים מבעלי התוספות שמות פרק יח פסוק יג (פרשת יתרו)

ויהי ממחרת. פרש"י ממחרת יום הכפורים .. וכל זה י"ל לפי שטת רש"י דמפרש יתרו לאחר מתן תורה היה. אבל למ"ד יתרו קודם מתן תורה בא. י"ל דאפשר דזה המעשה שישב משה לשפוט את העם היה קודם מתן תורה כי גם רש"י ז"ל פי' בפרשת בשלח כי במרה נצטוו על הדיינין. וא"כ י"ל שאכלו עמו ביום בואו...